

PLATOWEDSTRIJD 2016

Situering

In de periode dat Socrates in het Athene van de vijfde eeuw v.C. zijn filosofie met leerlingen zoals Plato deelde, was er ook een andere groep filosofische leraren actief: de sofisten. Zij waren rondtrekkende redenaars die tegen betaling onderricht gaven, waarbij ze de nadruk legden op het belang om vlot te kunnen spreken. De sofisten waren ook van mening dat men in principe alles kan onderwijzen en leren, ook abstracte begrippen zoals 'de deugd'. Protagoras van Abdera, een tijdgenoot van Socrates, was een van de voornaamste sofistieke leraren.

Socrates wordt in de dialogen van Plato voorgesteld als een groot tegenstander van de erg materialistische sofisten en in verscheidene dialogen van Plato gaat hij met hen in discussie. In dit fragment treedt hij in debat met Protagoras, in een dialoog die diens naam als titel draagt. Socrates vraagt zich af wat eigenlijk het voordeel is van dat dure sofistieke onderwijs. Protagoras antwoordt dat hij als leraar kennis bijbrengt van datgene waar het echt om draait: de politiek. Wie bij hem in de leer gaat, aldus Protagoras, wordt gevormd tot een voortreffelijk burger die bekwaam en professioneel handelt in de politieke aangelegenheden van de Atheense democratie.

Maar, vraagt Socrates, is 'politiek' wel iets dat men kan aanleren? Kan een leerling politiek leren, zoals eender welk vak (loodgieter, schrijnwerker, ...)? Is het überhaupt nodig om dit te proberen onderwijzen? We leven toch, zegt Socrates, in een democratie, waarin in principe elke burger het beleid mee kan bepalen! Kan dan niet iedereen een politicus zijn, ook al heeft hij geen opleiding hiertoe genoten? Waarom zou iemand Protagoras dan nog betalen...

In het fragment in kwestie is Socrates aan het woord.

Raadgevers van de democratie

Protagoras 319b3-d7

1 Ἐγὼ γὰρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνας, φημί σοφοὺς εἶναι. Ὅρῳ οὖν, ὅταν
 2 συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πράξει τὴν πόλιν, τοὺς
 3 οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας,
 4 τοὺς ναυπηγούς, καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητά τε καὶ διδασκὰ εἶναι· ἐὰν δέ
 5 τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν πάνυ
 6 καλὸς ᾖ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ
 7 θορυβοῦσιν, ἕως ἄν ἡ αὐτὸς ἀποστῆ ὁ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθεῖς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν
 8 ἀφελκύσωσιν ἢ ἐξάρωνται κελευόντων τῶν πρυτάνεων. Περὶ μὲν οὖν ὧν οἶονται ἐν τέχνῃ
 9 εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴν δέ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι,
 10 συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεὺς
 11 σκυτοτόμος, ἔμπορος ναύκληρος, πλούσιος πένης, γενναῖος ἀγεννῆς, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο
 12 ἐπιπλήττει ὥσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθῶν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς
 13 αὐτῶ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γὰρ ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδασκτὸν εἶναι.

Teksthulp

2. ἡ ἐκκλησία De Atheense *volksvergadering* die over alle belangrijke politieke aangelegenheden van de staat beslist.
2. de μὲν contrasteert met de δέ op regel 4.
2. ἡ οἰκοδομία *Het bouwen van een οἶκος of eender welk gebouw*. Zie ook ὁ οἰκοδόμος (*bouwmeester*) en τὸ οἰκοδόμημα (*gebouw, bouwwerk*) op regel 3.
3. μεταπέμπεσθαι (μεταπέμπομαι) *Ontbieden, laten komen*. Completief participium bij Ὅρῳ (regel 1).
3. ἡ ναυπηγία *Het bouwen van een ναῦς*. Zie ook ὁ ναυπηγός (*scheepstimmerman*) op regel 4.
4. μαθητός en διδασκός *Leerbaar en onderwijsbaar* (zie ook regel 13).
5. ὁ δημιουργός *Deskundige, vakman*.
6. τῶν γενναίων betekent hier (*iemand*) *van adel*.
7. θορυβεῖν (θορυβέω) Dit ww. kan ofwel *uitgejouwd* ofwel *toegejuicht worden* betekenen. Een versterkte vorm is het ww. καταθορυβεῖν (καταθορυβέω) op dezelfde regel.
7. ὁ τοξότης betekent letterlijk *boogschutter*, maar het meervoud wordt hier heel specifiek met de betekenis *politie* gebruikt.
8. ἀφελκύσωσιν en ἐξάρωνται zijn aorist-vormen van ἀφέλκειν (*[van het spreekgestoelte] trekken*) en ἐξαίρειν (*eruit gooien*).
8. ὁ πρύτανις De *prytanen* leiden de volksvergadering.
8. de μὲν contrasteert met de δέ op de volgende regel.
8. ῶν is te begrijpen als τούτων ᾧ
9. ἡ διοίκησις *het bestuur* (lett. het huishouden van de staat)
10. ἀνιστάμενος Dit participium van ἀνιστάναι (*ἀνίστημι*) heeft als onderwerp elk van de substantieven in de opsomming die volgt.
- 10-11. τέκτων (*timmerman*), χαλκεύς (*smid*), σκυτοτόμος (*schoenlapper*), ἔμπορος (*handelaar*) en ναύκληρος (*scheepsreder*) zijn stuk voor stuk beroepen. Bemerkt op welke manier de opsomming daarna verder evolueert.
12. τοῖς πρότερον Constructie van het type οἱ νῶν; verwijst inhoudelijk naar de soorten mensen die Socrates in het eerste deel van het fragment vermeld heeft.
12. οὐδαμῶθεν *Nergens vandaan* (bijwoord).

Raadgevers van de democratie

Protagoras 319b3-d7

Vertaling

Ik beweet, samen met andere Grieken, dat de Atheners intelligent zijn. Als we in de volksvergadering samenkomen, en als de vraag gesteld wordt of de staat bepaalde bouwwerken moet ondernemen, zie ik dat ze er de bouwmeesters bijroepen om raad te geven over de bouwplannen. Als het over scheepsbouw gaat, doen ze een beroep op scheepsbouwers. En dat gaat zo voor alle andere problemen in verband met zaken die volgens hen onderwezen of geleerd kunnen worden. Maar wanneer iemand anders, die zij niet als een specialist beschouwen, hen probeert raad te geven, dan zullen zij zijn advies niet accepteren, ook niet als hij mooi of rijk of van adel is. Ze zullen hem uitlachen en uitjouwen. Ten slotte zal de man die het woord durfde nemen, zich onder invloed van het protest terugtrekken, ofwel zal de politie hem, op bevel van de prytanen, van de tribune halen of buitenzetten. Dat is dus hun manier van doen in zaken die ze tot het domein van de techniek rekenen. Maar als ze over het algemeen bestuur van de staat beraadslagen, dan kan om het even wie het woord vragen en zijn advies geven: timmerman, smid, schoenlapper, handelaar of reder, een arm of rijk man, al dan niet van adel. En niemand slingert hen, zoals in het vorige geval, het verwijt naar het hoofd, dat zij zonder enige studie, zonder enige leermeester toch een advies durven geven. Waarom? Natuurlijk omdat zij menen dat hier geen sprake kan zijn van leren!

(vert. X. DE WIN 1999)

Raadgevers van de democratie

Protagoras 319b3-d7

Opgave

1. Vertaal Plato, *Protagoras* 319b3-d7. (140 pt)
2. Reflectieopdracht (60 pt)
 - a. Geeft Socrates hier kritiek op de democratie? Verklaar je standpunt. (30 pt)
 - b. Wie mag volgens jou advies geven aan de beleidsmakers? Socrates heeft hier een duidelijke mening over: wat is de jouwe? (30 pt)

(Schrijf voor elk van beide reflectievragen een tekst van minimum 15 lijnen. Structureer je antwoord en geef daarbij voldoende en degelijk opgebouwde argumenten.)